

מנחות יז היא שיחת

נושאים לשיחה ודין
לקחת מדף הגמרא אל משעולי החיים

שיעורי "היא שיחת" מיועדים ללומדי הדף היומי המבקשים להעשיר את הלימוד עם נושא מעניין לקחת הביתה".

הם כוללים נושאים לדין, פלמוסים, חיזוקים, לקחים, קושיות, הקשרים לפרשת השבוע והמועדים, ועוד ועוד.

מטרת השיעורים לעורר שיח תורני גם לאחר שהלימוד הסתיים. בבית או בעבודה, עם האשה או הילדים, בשבתך בביתך ובבלכתך בדרך.

פנימיות | השוואת אכילת מזבח לאכילת האדם

הגמרא אומרת שהטעם שהתורה הוציאה את הקטרה בלשון אכילה כדי ללמדנו שאין חילוק בין אם מחשב על ההקטרה בלשון הקטרה או בלשון אכילה, כי ההקטרה והאכילה חד היא.

וצריך להבין מדוע באמת נקראת ההקטרה אכילה?

כמדומה שהתורה באה ללמדנו כאן את מעלת האכילה שהיא עבודת הקטרה של האוכל, ולכן הקטרה ואכילה חד הוא.

ואכן כתבו חז"ל ששולחנו של אדם הוא כמזבח, ואכילתו כאכילת הקרבנות. הביאור בזה: שהרי הקטרת הקרבנות משמעותה לעלות את בעלי החיים מבישר ודם לתכלית הגבוהה לריח ניחוח לה', כך גם כאשר האדם אוכל את בעלי החיים לשם שמיים הוא מעלה אותם בזה לתכליתם הגבוהה.

מעניין לדעת | מדוע חתימת רב היתה בצורת דג

בגמרא בבבא בתרא כתוב שהחתימה של רב היתה בצורת דג ושל רב חנינא בצורת דקל, כתב על זה הרשב"ם שם: והמפרש טעם אמאי צייר כוורא וחרותא אינו אלא טועה. ושמא על שם מעשיהם זה נהג לאכול דגים וזה נהג בתמרים, וסימנא בעלמא היו עושים. עכ"ל.

פלא פלאים. הוא מתחיל ואומר שא"א ליתן טעם לחתימות הללו, מי יודע מה הסיבה שלהם. ואז מוסיף שיש טעם אחד שאולי אפשר לומר "זה נהג לאכול דגים וזה נהג בתמרים". זאת סיבה לחתימה? לפי האוכל שהם רגילים לאכול?

רואים אנו מכאן מהי אכילתם של צדיקים. כאשר רב היה אוכל דגים, היה בזה עניינים גבוהים לפי שורש נשמתו, וכאשר רבי חנינא היה אוכל תמרים, היו לו בזה עניינים טמירים לפי שורש נשמתו.

גסטרונומיה | מהי חריפות

הגמרא שלנו מכנה את בני רחבה "חריפי דפומבדיתא". מדוע הפלפול נקרא "חריף"?

מהי הגדרת טעם החריפות? חכמי הגסטרונומיה ביארו שהחריפות כלל איננו טעם, זה סוג של צריבה בלשון שאיננו נקלט בקולטני הטעם אלא העור נכווה מהחריפות.

הוי אומר: החריפים בוערים כאש.

הגמרא במגילה אומרת "טבא פלפלא חריפתא חדא ממלא צנא קרי", מעט חריפות משפיעה יותר מהרבה מתיקות. זאת הסיבה שבהמשך הגמרא שם טען אב"י על כך שרבה שלח מיני מתיקה, תמרי ואבשונא, ומרי השיב לו בחריפים פלפלין וזנגוויל, וזהו משום שהחריפות טובה מהמתיקות. ואכמ"ל.

אהבת תורה | עבור הלכה אחת!

רב המנונא אומר שהחידוש הזה שהבליע רבי חנינא בתוך עצמותיו, שקול אצלו כמו כל התלמוד שלו! לשון זו מזכירה את מה שכתוב ב"כתר ראש" בשם רבינו חיים מוולאז'ין: "אמר שכל תפילתו מעודו היה נותן עבור דין אחד מחודש מהגמרא". [ובאחד הנוסחאות נוסף: "אפילו חידש מיגו אחרת שהיה הרמאי יכול לטעון"].

בגמרא שלנו אנו לומדים עוד: אפילו את כל הגמרא היה נותן עבור דין אחד מחודש!

כמה עלינו להעריך כל ציור ואופן חדש שמבררים אותו מן התורה.

וורט | התורה מלמדת אותנו שאכילת האדם גבוהה מאד

והנה, הגה"ק הי"ד ביאר את דקדוקו של רבי אליעזר, אבל לא ביאר מדוע באמת כתבה כאן התורה צורת מקור קודם הפועל, רק שזה עצמו השינוי שממנו דרש רבי אליעזר את דרשתו.

אמנם לפי הנתבאר נראה שהרי פנימיות דבריו של רבי אליעזר שעבודת אכילת המזבח ואכילת האדם היא ממש אותה עבודה, עד שאפשר לחשב מאכילת מזבח לאכילת אדם ומאכילת אדם לאכילת מזבח, כי ממש הן הן הדברים. ממילא מובן מאד שכתבה כאן התורה "האכל יאכל" לומר שהאכילה איננה חטא ופחיתות אשר בזה אין נכון להקדים המקור לפעולה, כי האכילה נובעת ממקור גבוה מאד ושפיר שייך להקדים בה המקור לפועל ומזה נלמד דאפשר לחשב מאכילת מזבח לאכילת אדם. עיין בזה.

קנייני תורה | הקצות החושן לא הרגיש טעם בקוגל

יהודי שאל את מרן החזו"א כיצד ניתן לכבוש את תאוות האכילה? השיב לו החזו"א: אין לי עצה לזה, אולם דבר אחד אני יכול לומר לך: שכאשר אדם מתפעל מדבר מסויים נמשכת ההתפעלות עד שרואה דבר יותר גדול ומתפעל ממנו, כיון שמתפעל מהדבר הגדול נפסקת ההתפעלות מהדבר הקטן שקדם לו. אם אדם מרגיש טעם אמיתי בתורה - המשיך החזו"א איש ואמר - הוא אינו יכול לתוש טעם באוכל, יתירה מזו כל מי שהרגיש אי פעם טעם אמיתי בתורה אינו יכול לחוש טעם באוכל, אינני מאמין שבעל הקצות החושן הרגיש טעם בקוגל, סיים החזו"א איש.

האם החזו"א התכוון שאצל ת"ח בטלו כל דיני 'חביב קודם'? והרי הגמרא מביאה אמוראים שהיו מברכים על מאכל פלוני כי הוא היה חביב אצלם!

כוונת החזו"א שמי שהוא מתפעל מהתורה איננו מתפעל מהאוכל. הוא נהנה ממנו, מברך ומוודה עליו, אבל איננו משועבד לזה, איננו צמא לזה, אין לו 'הבנה' בדקויות הסוגיא...

זוית אישית | המשקה השחור בקנקנו של רבי שריה

בימי בחורתי בשיבת פוניבז' השכמתי קום שבת אחת והלכתי להתפלל ב'תפארת ציון' עם הגאון המקובל רבי שריה דבילצקי זכר

הוא אומר: לא בגלל שאכל דגים חתם כך את חתימתו, אלא להיפך: מאותו הטעם שזאת הייתה חתימתו לפי שורש נשמתו - מאותו הטעם היה אוכל דגים.

מחשבה | מדוע אהב יצחק לאכול ציד

והנה, הרמב"ן בפרשת תולדות אומר לנו שייצחק היה אוהב לאכול בשר, "ויתכן לפרש 'ויאהב יצחק את עשו', בעבור כי 'בפיו' של יצחק 'ציד' תמיד, כל היום יתאוה לאכול את הציד, ותמיד הוא בפיו, לא יאכל דבר אחר, והוא המביא לו כאשר אמר 'איש יודע ציד'".

האם אנו יכולים לתאר את עבודת האכילה של יצחק?

שמעתי מהגר"ד בעלסקי שליט"א לבאר מדוע התאוה יצחק לאכול את הציד: תכלית האכילה היא לעלות את הדרגות הנמוכות ולקשרם לדרגות שמעליהן, האדמה מאכילה את הצמחים, הצמחים מאכילים את בעלי החיים, בעלי החיים מאכילים את האדם. לכן הסדר הנכון הוא שהאדם אוכל את בשר החי שבזה הוא מעלה את דרגת בעלי חיים להתקשר לדרגת האדם. והדברים עמוקים.

העמקה | בדבר רע אין מקדימים המקור לפעולה

רבי אליעזר דורש מכך שלא אמרה התורה "האכל האכל" ולא "יאכל יאכל" אלא "האכל יאכל" שאפשר לחשב מאכילת מזבח לאכילת אדם ומאכילת אדם לאכילת מזבח.

אני בטוח שגם אתם התקשתם בשאלה הבאה: הרי הצורה הזו של כתיבת "מקור" ואח"כ "פועל", היא רגילה בלשון התורה, כמו: "פקוד אפקוד" "ידוע תדע" "שמוע תשמעו" וכדומה, ומדוע כאן דורשת הגמרא מכך דרשה.

ביאר הגה"ק ארץ צבי הי"ד שהסיבה שבלשון הקודש יש צורה כזו של כתיבת "מקור" ואח"כ "פועל" היא בגלל שכל פעולה יש לה מקור עליון, וזה שייך רק בפעולות טובות אבל בחטאים אין שייך לומר קודם המקור, שהרי "אין דבר רע יורד מן השמיים" אלא אדרבה הפעולה קודם למקור, כמו "תשתרר עלינו גם השתרר", וזהו כוונת רבי אלעזר לדקדק, הרי כאן מדובר בעבירה שמחשב באכילה מחוץ לזמנה, וא"כ לא היה ראוי לכתוב כאן את המקור לפני הפעולה. והדברים נפלאים.

סיפור | האיטריות שלא הורגשו

סיפר לי תלמידו של הגאון הגדול רבי צבי דרבקין שליט"א, ראש ישיבת גרודנא, שלאחר נישואי הגאון שליט"א, היה מצבו הכלכלי דחוק מאוד. הרבנית חינה ע"ה היתה מבשלת בכל יום את ארוחת צהריים: מרק ירקות, מהירקות שנמכרו בזול באותו יום. אבל בכדי לגוון את האוכל אימצה הרבנית מנהג נאה, היא היתה מוסיפה איטריות למרק, אך לא היתה עושה זאת בכל יום אלא לסירוגין, ביום ראשון - מרק עם איטריות, ביום שני - מרק בלי איטריות, וחוזר חלילה...

בכל יום לאחר שסעדו יחדיו את ארוחת הצהריים, היה הגאון שליט"א מודה ומשבח על האוכל שהכינה עבורו, ביום ראשון היה אומר - תודה רבה על המרק עם האיטריות, וביום שני היה אומר - תודה רבה על המרק בלי האיטריות, וכן בכל ימות השבוע לסירוגין...

פעם אחת, כאשר התבוננה הרבנית איך כל כולו שקוע בשרעפי קודש גם בשעת האכילה, עלה ברעיונה שמא אין הוא כלל שם לב מתי יש איטריות במרק ומתי לא, אלא שהוא זוכר את סדר הימים וכך יודע להודות באופן המתאים. היא החליטה לנסות זאת - והגישה ביום שני גם כן מרק עם איטריות... מה גדלה שמחתה כאשר שמעה אותו אומר לה בסוף הארוחה 'תודה רבה על המרק בלי האיטריות'!!!

צדיק וקדוש לברכה. לאחר התפילה, הזמין אותי רבי שריה להתלוות עמו לביתו ל'קידוש' ומזונות (ביודעו שבשעה מוקדמת זו עדיין לא תהיה לי אפשרות לקדש ולאכול בחדר האוכל של הישיבה).

עלינו לביתו, הושיבני על יד השולחן, והחל לערוך ולהגיש מיני מזונות. אח"כ התיישב וקידש על היין, טעם מן המזונות, ואמר דבר תורה על הפרשה. ואז קם והביא מהמקרר קנקן זכוכית מעוטר מלא במשקה שהיה נראה לי כקפה-שחור. הוא ביקש למזוג לי מן המשקה השחור, אך אני אמרתי לו: "אינני אוהב קפה". לתדהמתי הוא השיב לי: זה איננו קפה, זה קולה...

הייתי המום. מעולם לא ראיתי אדם ששופך את הקולה מהבקבוק לתוך קנקן זכוכית פתוח ושומרו כך במקרר... הן כל ה'גזים' יברחו מהמשקה... ואכן, לכשטעמתי את המשקה המוזר - כצפוי הוא היה בטעם של קולה ללא גזים...

אנו לא היינו מעלים בדעתנו מחשבה כזו... אבל רבי שריה לא התעסק בזוטות שכאלו, האם יש 'גזים' בקולה או לא... לדידו - הוא רכש משקה מכובד וטעים לכבוד שבת, מזג אותו לקנקן זכוכית מכובד, ותו לא מידי.

סיפר לי ידידי נכדו רבי בצלאל דבילצקי שליט"א שלפעמים היה בקבוק הקולה עומד להיגמר, רק בתחתית הבקבוק נשאר מעט משקה. היה רבי שריה ניגש אל הברז, ממלא את הבקבוק במים שהתערבו במעט הקולה - והנה לו בקבוק מלא של קולה... וטוב לו...